

20 listopada 2009

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie
za pośrednictwem
Samorządowego Kolegium Odwoławczego
pl. Kielecka 44

PL 02-530 Warszawa

wersja elektroniczna listu : <http://ste-silesia.org/warszawa/WSA-decyzja.pdf>

SKARGA

Na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Warszawie nr KOC/3687/Ar/09 z dnia 05 listopada 2009 r. (data otrzymania: 17-go listopada 2009) umarzającej postępowanie odwoławcze w sprawie decyzji Prezydenta Miasta St. Warszawy nr 607/OŚ/2009 z dnia 16 czerwca 2009r., znak: OS-IV-MSK-76242-19647-08 ustalającej środowiskowe uwarunkowania zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na realizacji instalacji do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów innych niż niebezpieczne przy zastosowaniu procesów termicznych w ramach modernizacji i rozbudowy Zakładu Unieszkodliwiania Stałych Odpadów Komunalnych przy ul. Gwarków 9 w Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy.

Niniejszym składamy skargę na powyższą decyzję i wnioskujemy o jej uchylenie w całości, a także o uchylenie postanowienia pierwszej instancji o natychmiastowej wykonalności wskazanej decyzji. Stowarzyszenie Technologii Ekologicznych SILESIA z Opola wnosi o dopuszczenie do procedury odwoławczej decyzji środowiskowych uwarunkowań zgody budowy w/w instalacji gospodarki odpadami przy ulicy Gwarków 9 w Warszawie.

Zaskarżonemu postanowieniu zarzucamy naruszenie zasady pierwszeństwa prawa wspólnotowego poprzez zastosowanie art. 33 ust. 1 i 1a ustawy prawo ochrony środowiska, który jest niezgodny z dyrektywą Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne oraz z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć współfinansowanych z krajowych lub regionalnych programów operacyjnych i umowie Wiceministra Mikuły z Komisją Europejską w sprawie przeprowadzania procedur środowiskowych dla projektów finansowanych z Funduszu Spójności..

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 05 listopada 2009 r. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Warszawie umorzyło¹ zażalenie m.in. Stowarzyszenie Technologii Ekologicznych SILESIA z Opola (zwanego dalej stowarzyszeniem) w w/w sprawie powołując się na art. 33 ust. 1 p.o.ś w brzmieniu obowiązującym do dnia 15 listopada 2008 r., który przyznaje prawo organizacjom ekologicznym do uczestniczenia w postępowaniu na prawach strony o ile zgłosiły chęć uczestniczenia w postępowaniu równocześnie ze złożeniem uwag lub wniosków do postępowania.

Przepis ten został zmieniony ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (zwaną „ustawą OOS”), która przyznaje prawo udziału w postępowaniu organizacjom ekologicznym, także w przypadku jeśli nie zgłaszały w nim uwag lub wniosków. Ponieważ postępowanie zostało wszczęte na wniosek z dnia 28 października 2008 r., zdaniem SKO zastosowanie ma art. 153 ust. 1 powyższej ustawy stanowiący, że dla spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy (t.j. 15 listopada 2008 r.) i niezakończonych stosuje się przepisy dotychczasowe.

Jednakże należy zwrócić uwagę na fakt, że prawodawstwo w tej kwestii zostało zmienione, gdyż było sprzeczne z prawem wspólnotowym.

Otóż, art. 33 ust. 1 i 1a p.o.ś., na których oparto skarżone rozstrzygnięcie, w sposób nieprawidłowy transponował przepisy dyrektywy 85/337/EWG, co stało się przedmiotem wszczęcia przez Komisję Europejską postępowania przeciwko Polsce. Przepis ten jest sformułowany zbyt restrykcyjnie w stosunku do organizacji ekologicznych. Pozostali przedstawiciele zainteresowanej społeczności mają bowiem w myśl art. 28 k.p.a. status stron postępowania, natomiast w stosunku do organizacji ekologicznych wymaga się zgłaszania chęci udziału w postępowaniu OOS i równoczesnym przedkładaniu uwag i wniosków w terminie 21 dni. Co istotne, sprzeczność prawa polskiego z przepisami UE uznał również ustawodawca polski, jako jeden z motywów dla uzasadnienia projektu ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko wskazując właśnie konieczność prawidłowej transpozycji do prawa polskiego przepisów o udziale społeczeństwa w postępowaniu OOS. W uzasadnieniu² do projektu ustawy OOS ustawodawca napisał:

„W części dotyczącej postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć, projekt ustawy ma przede wszystkim na celu uwzględnienie

---

¹ INTERNET: <http://ste-silesia.org/listy/SKO20091105.pdf>

² INTERNET: <http://ste-silesia.org/bydgoszcz/uzasadnienieOOS.pdf> (str.2)

zarzutów Komisji Europejskiej, podniesionych w ramach wszczętego przeciwko Polsce postępowania w sprawie o naruszenie przepisów dyrektywy Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne, zmienionej dyrektywą Rady 97/11/WE i dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/35/WE, zwanej dalej „dyrektywą 85/337/EWG” – naruszenie nr 2006/2281”

Niezgodność „starej ścieżki” prawa środowiskowego do 15 listopada 2008 roku wynika też z postanowień Konwencji z Århus, ratyfikowanej³ przez Polskę w roku 2003. Artykuł 9 ust. 3 Konwencji z Århus zapewnia⁴ dostęp do procedur sądowych lub innych procedur odwoławczych umożliwiających kwestionowanie działań i zaniechań osób prywatnych i władz publicznych naruszających przepisy prawa ochrony środowiska.

Artykuł dotyczący dostępu do wymiaru sprawiedliwości dotyczy ogólnie rzecz biorąc dwóch sytuacji. Z jednej strony gwarantuje możliwość poszukiwania ochrony w przypadku naruszenia przez władze uprawnień społeczeństwa związanych z dostępem do informacji oraz udziałem w podejmowaniu decyzji, z drugiej strony zaś przewiduje możliwość występowania do sądu z roszczeniami w interesie publicznym tzn. np. występowania do sądu z roszczeniem przeciw zakładom niestosującym się do krajowych przepisów ochrony środowiska.

Biorąc pod uwagę wskazaną wyżej niezgodność z przepisami prawa wspólnotowego, orzekając w przedmiocie udziału organizacji ekologicznej w postępowaniu należało kierować się zasadami prowsólnotowej wykładni prawa krajowego oraz zasadą pierwszeństwa prawa wspólnotowego. Ponieważ jednak z uwagi na brzmienie art. 33 ust. 1 w zw. z ust. 1a p.o.ś. wykluczona jest możliwość dokonania stosownej wykładni prowsólnotowej, stosownie do zasady pierwszeństwa prawa wspólnotowego SKO nie wolno było zastosować tego przepisu i stwierdzić niedopuszczalności zażalenia stowarzyszenia.

Planowana inwestycja przy ulicy Gwarków 9 w Warszawie podlega bezpośrednio pod wymogi emisyjne dyrektywy „spalarniowej”⁵ 2000/76/EU, która w dniu 15 stycznia 2008 roku została zastąpiona przez dyrektywę IPPC⁶ 2008/1/EU która w sposób kompleksowy podchodzi do udziału organizacji ekologicznych w procesie inwestycyjnym dla instalacji, które potrzebują pozwolenia zintegrowanego. Cały załącznik V do tej dyrektywy⁷ poświęcony jest tematyce udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji.

---

³ Dziennik Ustaw z 9 maja 2003 Nr 78 poz. 706

⁴ Opracowanie Biura Orzecznictwa NSA : INTERNET
<http://www.nsa.gov.pl/index.php/pol/content/download/1008/6621/file/aarhus.doc>

⁵ Dziennik Urzędowy Wspólnoty Europejskiej 28.12.2000. L 332/91

⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/1/WE z dnia 15 stycznia 2008 r. dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli (Wersja skodyfikowana) (Tekst mający znaczenie dla EOG) *Dziennik Urzędowy Wspólnoty Europejskiej* L 024 , 29/01/2008 P. 0008 - 0029

⁷ Dyrektywa IPPC 2008/1/EU INTERNET:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0001:PL:NOT>

Zwrócić też należy uwagę na wytyczne⁸ Ministerstwa Rozwoju Regionalnego z dnia 3 czerwca 2008 r. w zakresie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć współfinansowanych z krajowych lub regionalnych programów operacyjnych, których zalecenia nie są co prawda wiążące, ale które przedstawiają wykładnię *"Ministra Rozwoju Regionalnego odnośnie stosowania przepisów w zakresie postępowania OOS celem zapewnienia wskazówek dla jednolitego stosowania prawa przez właściwe organy administracji."* Otóż wytyczne te w pkt 26 zalecają *"organom administracji publicznej prowadzącym postępowania OOS dopuszczenie organizacji ekologicznych, które wyrażą chęć udziału w postępowaniu OOS na jakimkolwiek jego etapie, nawet jeśli nie zgłosiły uwag lub wniosków w terminie 21 dni bądź nie uzasadniły udziału miejscem swojego działania. Odstąpienia od ww. wymogów p.o.s. jest uzasadnione w świetle zasady pierwszeństwa prawa wspólnotowego oraz obowiązku prowsólnotowej wykładni przepisów prawa krajowego (patrz: pkt 6 Wytycznych), jak również akceptowanej na gruncie orzecznictwa sądów wspólnotowych możliwości wyjątkowego bezpośredniego stosowania norm prawnych dyrektywy, gdy prawo krajowe jest z nią niezgodne. Art. 33 ust. 1a p.o.s., jako pozostającego w sprzeczności z wymaganiami dyrektywy 85/337/EWG, zaleca się nie stosować."*

W zaleceniach dla beneficjentów środków unijnych z Funduszu Spójności wytyczne w akapicie 167 stwierdzają:

ETS wypowiedział się w przedmiocie obowiązku wszczęcia nadzwyczajnych trybów postępowania (stwierdzenie nieważności, uchylenie, zmiana decyzji) w stosunku do ostatecznych decyzji administracyjnych sprzecznych z prawem wspólnotowym. W orzeczeniu w sprawach połączonych i-21 Germany GmbH oraz Arcor AG & Co. KG122, Trybunał zaznaczył, że wobec braku stosownych uregulowań wspólnotowych, właściwymi przepisami postępowania służącymi ochronie prawa wspólnotowego, są wewnętrzne przepisy tych państw (czyli przepisy o postępowaniu administracyjnym) Przepisy te nie mogą być mniej korzystne od uregulowań dotyczących podobnych sytuacji zaistniałych pod prawem wewnętrznym (zasada równoważności) i nie czynią one praktycznie niemożliwym lub nadmiernie trudnym wykonywania praw wynikających ze wspólnotowego porządku prawnego (zasada skuteczności).

W pierwszej kolejności, jeżeli chodzi o zasadę skuteczności, to wymaga ona, by normy dotyczące postępowania w sprawie decyzji administracyjnej, wydanej na podstawie przepisów krajowych niezgodnych z dyrektywą, nie czyniły niemożliwym lub nadmiernie trudnym wykonywania praw wynikających z tej dyrektywy. Co zaś się tyczy zasady równoważności, to wymaga ona, by całość uregulowań dotyczących zaradczego środka prawnego, znajdowała zastosowanie jednakowo do środków prawnych odnoszących się do naruszenia prawa wspólnotowego oraz tych dotyczących naruszenia prawa krajowego.

W efekcie należy uznać, iż jeśli krajowe uregulowania przewidują obowiązek uchylenia aktu administracyjnego sprzecznego z prawem krajowym, nawet jeśli stał się on ostateczny, w sytuacji gdy utrzymanie go w mocy jest „zwyczajnie nie do zaakceptowania”, ten sam obowiązek uchylenia powinien istnieć w takich samych

---

⁸ INTERNET: <http://ste-silesia.org/prawo/wytyczneOOS.pdf>

okolicznościach w odniesieniu do aktu administracyjnego niezgodnego z prawem wspólnotowym. Aby móc ocenić, czy niezgodność prawa krajowego z przepisami dyrektywy stanowi wystarczającą podstawę do wszczęcia nadzwyczajnego trybu postępowania, należy wziąć pod uwagę cele tej dyrektywy.

Związanie zasadą pierwszeństwa prawa wspólnotowego krajowych organów prowadzących postępowanie OOŚ potwierdza wyrok WSA w Warszawie z dnia 23.11.2005 r. (VII SA/Wa 462/05, LEX nr 198879).

Podobnie wypowiedział się **prof. Janusz Mikula**⁹, do stycznia 2009 roku podsekretarz stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego, który w ramach służbowych obowiązków miał decydujący wpływ na kształt tzw. « Listy Indykatywnej » projektów¹⁰ indywidualnych Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIiS) :

*Do podstawowych barier prawnych dla projektów Funduszu Spójności należały zagadnienia związane z niedostosowaniem polskiego prawa do prawa UE w zakresie zamówień publicznych i prawa ochrony środowiska. Po wejściu Polski do UE część beneficjentów ale także, co gorsza, część instytucji i jednostek systemu **wdrażania nie zauważyło podstawowych zasad prawa wspólnotowego czyli zasady pierwszeństwa prawa wspólnotowego, obowiązku prawnego wspólnotowej wykładni przepisów prawa krajowego i wynikających stąd obowiązków dla wszystkich organów administracji i sądów.***

Ten fundamentalny problem oraz pozostałe, powyżej wymienione, bariery występują także w obecnej perspektywie (2007 — 2013).

Projekty spalarniowe objęto wnikliwym systemem monitoringu fazy przygotowawczej oraz tam, gdzie beneficjenci o to poprosili, wsparciem eksperckim. Tak więc w Polsce planowanych do realizacji jest 12 zakładów termicznej utylizacji odpadów. W związku z tym, że są to bardzo trudne do realizacji projekty, tak z punktu technicznego jak i przede wszystkim społecznego, wymagają one przemyślnych i konsekwentnych działań w fazie ich przygotowywania. Dla projektów tych na początku 2007 roku opracowałem specjalną ścieżkę postępowania redukującą do minimum konflikty społeczne wokół tych inwestycji i dającą gwarancje, że podejmowane decyzje o lokalizacji tych przedsięwzięć są optymalne i zapadają, z pełnym udziałem społecznym oraz w zgodzie z dyrektywą 85/337/EWG. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia KE, gdyż protesty w sprawie budowy systemu spalarni odpadów komunalnych w Polsce zaczęły sphywać do KE od początku 2007 roku (od momentu rozpoczęcia konsultacji społecznych listy indykatywnej).

*Zaproponowana ścieżka postępowanie polega na przeprowadzeniu oceny strategicznej wyboru systemu gospodarki odpadami oraz lokalizacji przedsięwzięć realizowanych w ramach wybranego systemu z zastosowanie analizy wielowariantowej wielokryterialnej **wraz z***

---

⁹ Pełny tekst odczytu z dnia 19 października 2009 roku:

<http://ste-silesia.org/definicje/MVA/szczecin/Mikula.pdf>

¹⁰ Zamierzenie inwestycyjne ZUSOK przy ulicy Gwarków 9 znajduje się jako POIiS 2.1 na liście indykatywnej.

przeprowadzeniem akcji informacyjno-konsultacyjnej dla społeczeństwa z pełną dokumentacją prowadzonych konsultacji. Postępowanie takie nie wynikało wówczas z przepisów prawa, było i jest natomiast najlepsza metoda dochodzenia do optymalnych rozstrzygnięć

Właściwe konsultacje społeczne, wymagane prawem unijnym i polskim, odbywają się na etapie wydawania decyzji środowiskowej, a następnie w fazie pozwolenia na budowę (jeżeli wymóg przeprowadzenia ponownej oceny zostanie określony w decyzji środowiskowej) i polegają na wyłożeniu całości dokumentacji do wglądu społeczeństwu, a następnie umożliwienie mu składania uwag i wniosków.

W lutym 2008 r. Komisja Europejska poinformowała, że nie będzie akceptować w nowej perspektywie projektów przygotowywanych w oparciu o niezgodne z dyrektywami dotyczącymi ochrony środowiska prawodawstwo polskie. Komisja zażądała w trybie pilnym dostosowania prawa polskiego do wymogów dyrektywy o ocenach oddziaływania na środowisko, dyrektywy siedliskowej i dyrektywy ptasiej. W związku z faktem, że proces przygotowania i uchwalenia nowych przepisów mógł potrwać do końca 2008 roku zaproponowałem i uzgodniłem z KE, że w okresie przejściowym zostaną wydane i będą stosowane Wytyczne MRR w tym zakresie. Opracowałem podstawowe założenia do tych wytycznych. Ostateczny tekst wytycznych opracowany został przez wspólny zespół złożony z pracowników MRR, MOS i MI.

Odnosząc się do zarzutu Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Warszawie, że nasze stowarzyszenie nie złożyło uwag i wniosków chcielibyśmy podnieść, że inwestor, czyli Miasto Stołeczne Warszawa **włożył wiele wysiłku, by maksymalnie utrudnić udział organizacji ekologicznych** w konsultacjach społecznych oraz w procesie decyzyjnym. Jedyne informacje, jakie były zamieszczane na temat toczącej się procedury, były zamieszczone na bardzo rozbudowanej stronie warszawskiego Biuletynu Informacji Publicznych (bip.warszawa.pl). Przygotowaliśmy zestawienie¹¹ by pokazać, ile różnych, częściowo sprzecznych informacji zawarto między rokiem 2007 a dniem dzisiejszym w sprawie inwestycji. Gąszcz różnych obwieszczeń, sprostowań, decyzji jest tak wielki, że nawet Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Warszawie, wnikliwie analizując przypadek, **nie dostrzegło** w swoim postanowieniu KOC 3688/Os/09 (z dnia 29 września 2009 roku w sprawie postanowienia o rygorze natychmiastowej wykonalności od tej decyzji), że w dniu 12 marca 2009 roku był termin powtórnych konsultacji społecznych określony na okres od 20 marca do 10 kwietnia 2009 roku. W niniejszej decyzji jednak ten termin składania uwag i wniosków w ramach konsultacji społecznych **jednak został dostrzeżony** (decyzja, str 3), co wskazuje, jak trudno byłoby się połapać zwykłemu mieszkańcowi Warszawy, który przecież nie ma obowiązku wertować codziennie warszawskich stron BIP. W wyniku tego przeoczenia w Postanowieniu zarzuciło stowarzyszeniom Zielone Mazowsze oraz Światowid, że składając uwagi do raportu¹² OOS modernizacji i rozbudowy zakładu przy ulicy Gwarków 9, uczynili to po terminie, mimo że prawodawca daje możliwość złożenia uwag i wniosków w **formie**

---

¹¹ INTERNET; <http://ste-silesia.org/warszawa/BIP.pdf>

¹² INTERNET; <http://ste-silesia.org/warszawa/raportZUSOK.pdf>

elektronicznej bez potrzeby sygnowania bezpiecznym podpisem elektronicznym.. Jednocześnie chcemy podnieść, że inaczej niż stwierdziło SKO w Postanowieniu, w obwieszczeniu na BIP z dnia 13.listopada 2008 roku wprawdzie jest zaproszenie do składania uwag i wniosków, jednak nie został podany żaden termin graniczny, czyli można było te uwagi składać tak długo, jak się chciało.

Było (i jest nadal) to jednak niemożliwe, gdyż inwestor w dniu 13 listopada nie wyłożył raportu OOS ani żadnej innej dokumentacji sprawy.

Raport (wg właściwości pliku PDF stworzony w lutym 2008 roku) był wyłożony w dniach 20.3-10.4.2009 roku i **zaraz zdjęty z serwisów internetowych oraz BIP**. Warszawa posiada strony internetowe, za pomocą których mogłaby odbyć zarówno konsultacje społeczne, jak i w sposób zgodny z unijnym prawem poinformować społeczeństwo o zamierzeniach inwestycyjnych i możliwości udziału społecznego.

Mamy na myśli strony <http://www.stolicaczystosci.pl/> oraz stronę własną zakładu ZUSOK <http://www.zusok.com.pl/>

W « *Informacji o planowanej modernizacji zakładu¹³* » wprawdzie opisuje się w skrócie to, co można wyczytać było w raporcie OOS, jednak nie ma w tam żadnej wzmianki o konsultacjach społecznych, wynikach tych konsultacji lub o wpływie konsultacji na aktualne zamierzenie inwestycyjne.

Wg naszego zestawienia BIP ostatnie konsultacje społeczne odbyły się w ramach WOSO w roku 2007 i na początku roku 2008. Nie wiadomo, czy uczestnicy tych spotkań mieli możliwość analizy raportu OOS sporządzonego przez firmę SOCOTEC 20 lutego 2008 roku.

Nie odbyły się konsultacje społeczne po wszczęciu postępowania w dniu 13 listopada 2008 roku ani po wyłożeniu ponownym raportu OOS w marcu i kwietniu 2009 roku.

Także w broszurze¹⁴ informacyjnej na temat ZUSOK na stronie <http://www.stolicaczystosci.pl/> nie ma słowa ani o możliwości konsultowania tej decyzji, ani o wynikach konsultacji społecznych. Za to na stronie 11 jest rozdział zatytułowany « Eksperti wybierają rozwiązanie z przyszłością» które sugeruje, że cała procedura inwestycyjna jest wewnętrzną sprawą ZUSOK, gdzie nie przewidziano żadnego wpływu mieszkańców czy innych organizacji z zewnątrz.

Dlatego uważamy, że mieliśmy prawo (podobnie jak SKO w postanowieniu KOC 3688/Os/09) nie wiedzieć, że termin składania uwag i wniosków był pod koniec marca 2009 roku.

Niezrozumiałe wydaje się nam szczególnie uzasadnienie do postanowieniu o nadaniu rygoru natychmiastowej wykonalności, że inwestycja jest niezbędna z uwagi na zdrowie mieszkańców

---

¹³ INTERNET http://www.zusok.com.pl/zal/informacja_o_projekcie.pdf

¹⁴ INTERNET: <http://ste-silesia.org/warszawa/broszuraZUSOK.pdf>

stolicy. Chcemy zwrócić uwagę Wysokiemu Sądowi na fakt, że raport środowiskowy był gotowy najpóźniej w lutym 2008 roku, postępowanie zostało wszczęte na dwa dni przed wejściem w życie znacznie bardziej „pro wspólnotowego” prawa – ustawy OOS a mimo tego raport został wyłożony dopiero pod koniec marca 2009 roku. Nie można więc wg nas uznać, że **inwestorowi się zbyt szybko spieszyło.**

Dodatkowo raport OOS przewiduje, oprócz budowy de facto drugiej spalarni odpadów, zmianę przetwarzania odpadów kierowanych do „starej” spalarni bez modernizacji jej węzła oczyszczania spalin. Pomijając całą problematykę budowy nowych linii do spalania, to takie rozwiązanie będzie miało istotny wpływ na pogorszenie się zarówno norm emisyjnych, jak i samego cyklu technologicznej pierwszej linii, gdyż bardzo wiele substancji toksycznych, w tym metali ciężkich, było wcześniej wysortowywanych przed spalaniem lub kompostowanych.

Po likwidacji sortowania wstępnego odpadów wymieszanych i całej kompostowni odpady mają trafiać bezpośrednio do piecy spalarni (raport, str. 68 i dalsze). Tymczasem wg prezentacji¹⁵ ZUSOK (folia 28) jest wskazane, że we frakcji drobnej kierowanej dotychczas do kompostowni (a w przyszłości do spalania) jest aż 2,2g rtęci oraz 267g ołowiu w tonie suchej masy kompostu. Przeciętne wartości rtęci w europejskich odpadach wynoszą zaś 0,2-0,5 g/tona odpadów.

Oznacza to, że dzięki kompostowaniu i wcześniejszemu przesiewaniu udało się skoncentrować substancje toksyczne w kompoście a spalana była mniej toksyczna frakcja palna. Także azot organiczny (składnik biomasy) był koncentrowany we frakcji drobnej.

Pozwala to instalacji ZUSOK mimo dosyć starej technologii i nikłej selektywnej zbiórce odpadów niebezpiecznych w Warszawie uzyskiwać bardzo dobre wyniki emisji spalin. Ta sytuacja jednak diametralnie się zmieni, gdy wszystko , bez jakiegokolwiek segregacji, będzie szło ze śmieciarki od razu do bunkra a stamtąd do leja zasypowego kotła. Emisja związków rtęci, pyłów oraz tlenków azotu wzrośnie b. wyraźnie.

O ile nie wiadomo, gdyż autorzy raportu nie przewidzieli tego i nie sporządzili dla tej opcji odpowiednich wyliczeń.

Nie ma też w raporcie gwarancji, że system niekatalitycznej redukcji tlenków azotu SNCR da sobie radę z warszawskimi odpadami bez wsparcia katalizatora DeNOx (SCR) instalowanego w b. wielu spalarniach w Europie.

Na stronie 152 raportu wskazano jako metodykę obliczania stanu jakości powietrza (tła zanieczyszczeń oraz emisji skumulowanej) za pomocą programu OPERAT 2000 dla Windows firmy PROEKO, Usługi Komputerowe w Ochronie Środowiska, Al. Wolności 21/11, Kalisz. System obliczeń rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym OPERAT uwzględnia referencyjne metody obliczeniowe zawarte w rozporządzeniu Ministra Środowiska z 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu¹⁶

---

¹⁵ INTERNET

<http://ste-silesia.org/definicje/ZUSOK%20warszawa%20pseudo%20MBA%20przy%20pseudo%20MVA.pdf>

¹⁶ Dziennik Ustaw z roku 2003 ton 1 , pozycja 12

Niestety, rozporządzenie to, na wskutek nowelizacji¹⁷ ustawy prawo ochrony środowiska z dnia 26 kwietnia 2007 roku (2007.88.587) jest nieobowiązujące, w ten sposób wyliczenia też są już nieważne.

Wyliczenia emisji dla nowych linii spalarni nie powstały na podstawie konkretnego projektu technicznego inwestora ale przeglądu ekologicznego instalacji referencyjnych opisanych w dokumencie BREF¹⁸ dla instalacji termicznych z roku 2006, sporządzonego przez Europejskie Biuro IPPC w Sewilli.

Autorzy nie uwzględnili jednak ani morfologii odpadów komunalnych w Warszawie (bo jej nie znają) ani faktu, że instalacje referencyjne BREF są o wiele bardziej skomplikowane pod względem budowy i instalacji oczyszczania spalin niż planuje to inwestor. Są to też instalacje większe. Dlatego proste porównanie i wyliczenie średniej arytmetycznej emisji nic nie mówi o tym , czego tak naprawdę możemy się w Warszawie spodziewać.

W Naszej prezentacji¹⁹ dotyczącej planowanej spalarni w Białymstoku, do którego raport OOS napisała także firma SOCOTEC, porównaliśmy planowany układ oczyszczania spalin z niektórymi instalacjami BREF zakreślając czerwonym krzyżykiem te aparaty do redukcji emisji, których zabraknie w Białymstoku. W tym miejscu chcemy podnieść, że plany białostockie są prawie identyczne z warszawskimi (poza samą ilością ton przerobu na rok) co wskazuje, że nie chodzi tutaj o konkretny projekt techniczny a przykładowy przegląd technologiczny.

Akcentowany przez inwestora fakt, że chodzi w zamierzeniu o modernizację i rozbudowę a nie budowę nowej spalarni nie ma żadnego znaczenia, gdyż wg wyroku ETS²⁰ procedurę konsultacji społecznych i poszukiwania lokalizacji i technologii alternatywnych dla rozbudowy ależy robić w takim samym stopniu jak dla nowej spalarni budowanej na « greenfield ».

Dlatego uważamy, że mieliśmy i nadal mamy interes społeczny, by brać udział w dalszym postępowaniu decyzyjnym.

---

¹⁷ Dziennik Ustaw z 2007 roku, tom 88 , pozycja 587 (art 222.2) ISAP:

<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20070880587+2009%2408%2420&min=1>

¹⁸ EIPPCB Sewilla: http://ftp.irc.es/eippcb/doc/wt_bref_0806.pdf

¹⁹ INTERNET <http://ste-silesia.org/bialystok/prezentacja.pdf> folia7 - ZUSOK, folie 8-13 BREF

²⁰ Wyrok ETS C-255/05 Komisja Europejska przeciw Rep.Włoskiej

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:205:0011:0012:PL:PDF>)

PIERWSZEŃSTWO PRAWA WSPÓLNOTOWEGO NAD KRAJOWYM

(opinia prawna kancelarii Grzybkowski - Guzek, Poznań 30.6.2008²¹)

W postępowaniach administracyjnych i sądowych dotyczących inwestycji mogących mieć wpływ na środowisko, mają prawo uczestniczyć przedstawiciele lokalnej społeczności. Polska nie wykonała zobowiązania nałożonego na nią dyrektywami Rady Unii Europejskiej i nie wprowadziła stosownego przepisu do ustawy Prawo ochrony środowiska, kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, ani żadnego innego aktu prawnego. W rezultacie organy administracji i sądy odmawiają organizacjom ekologicznym (skupiającym członków lokalnej społeczności) prawa do udziału w postępowaniach.

W naszej ocenie jest to bezprawne. Prawo do udziału i wnoszenia środków zaskarżenia wynika z prawa europejskiego oraz z umowy międzynarodowej, którą Polska ratyfikowała. Umowa jest wiążąca i ma pierwszeństwo przed naszymi przepisami krajowymi.

organizacja ekologiczna jest w niniejszym postępowaniu podmiotem uprawnionym do wniesienia skargi stosownie do art. 50 § 2 ppsa. Uprawnienie organizacji wynika z:

a) art. 50 § 1 ppsa,

b) prawa wspólnotowego¹ - dyrektyw Rady Unii Europejskiej²:

- art. 10 a³ w zw. z art. 1⁴ Dyrektywy Rady nr 85/337/EWG, z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne,

- art. 2 pkt 13⁵ w zw. z art. 2 pkt 14⁶ w zw. z art. 15⁷ w zw. z art. 15 a⁸ Dyrektywy Rady Unii Europejskiej nr 96/61/WE z dnia 24 września 1996 r. w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli

c) art. 9 w zw. z art. 2 ust 4 i 5 wiążącej Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej⁹ - Konwencji sporządzonej w Århus dnia 25 czerwca 1998 r. o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska.

---

²¹ Źródło: <http://www.grzybkowski-guzek.pl/tekst/id/1791>

UZASADNIENIE

I.

Dyrektywa Rady nr 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. reguluje postępowanie w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne. Stanowi¹⁰, że Państwa Członkowskie **zapewniają członkom zainteresowanej społeczności** (mającym wystarczający interes prawny lub podnoszącym wadliwość prawa) **dostęp do procedury odwoławczej przed sądem lub innym niezależnym i bezstronnym organem** ustanowionym przez prawo, **by zakwestionować materialną i proceduralną legalność decyzji, aktów lub zaniechań.**

Zainteresowana społeczność definiowana jest w dyrektywie jako **społeczeństwo**, które jest lub może być objęte skutkami lub ma interes w **procedurach podejmowania decyzji dotyczących środowiska. Społeczeństwo** zaś oznacza jedną lub więcej osób fizycznych lub prawnych oraz **ich stowarzyszenia, organizacje lub grupy**¹¹.

Prawo wspólnotowe przyznaje **prawo do sądu** członkom zainteresowanej społeczności rozumianej jako jednostki działające zarówno w imieniu własnym, jak też poprzez tworzone przez siebie organizacje społeczne.

II.

Dyrektywa Rady Unii Europejskiej nr 96/61/WE z dnia 24 września 1996 r. dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli również zawiera **nakaz zapewnienia zainteresowanej społeczności prawa do uczestniczenia w procedurze** wydania pozwolenia na nowe instalacje mogące mieć wpływ na zanieczyszczenie środowiska. Definiuje „zainteresowaną społeczność” jako społeczeństwo, które jest lub może być dotknięte skutkami lub ma interes w procedurach podejmowania decyzji dotyczących środowiska – **do celów tej definicji organizacje pozarządowe** działające na rzecz ochrony środowiska i spełniające wymagania przewidziane w prawie krajowym uważa się za **mające interes w tym zakresie**¹².

Państwa członkowskie zobowiązane są zapewnić wczesne i skuteczne możliwości udziału w procedurze dotyczącej :

- wydawania pozwolenia na jakiegokolwiek nowe instalacje,
- wydawania pozwolenia na jakąkolwiek istotną zmianę w działaniu instalacji
- aktualizowania pozwolenia lub warunków pozwolenia dotyczącego instalacji

Udział w procedurze oznacza również **zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości**. Do zadań państwa członkowskiego należy jedynie określenie na jakim etapie decyzje, akty i zaniechania mogą być kwestionowane przez członków zainteresowanej społeczności¹⁴.

III.

Konwencja sporządzona w Århus dnia 25 czerwca 1998 r. o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska¹⁵ - analogicznie do uregulowań prawa wspólnotowego¹⁶ - potwierdza dążenie do wzmocnienia odpowiedzialności i jawności w podejmowaniu decyzji i wzmocnienia społecznego poparcia dla decyzji dotyczących środowiska¹⁷ poprzez ułatwiony dostęp do informacji, **udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostęp do wymiaru sprawiedliwości.**

W art. 9 Konwencji ustanowione zostało **prawo członków zainteresowanej społeczności do sądu**.¹⁸ Jednocześnie **Konwencja definiuje zainteresowaną społeczność w sposób szeroki**, to jest jako część społeczeństwa (osoby fizyczne, osoby prawne oraz ich stowarzyszenia, organizacje lub grupy),

która jest lub może być dotknięta skutkami lub ma interes w podejmowanej decyzji dotyczącej środowiska.¹⁹Mając powyższe na uwadze, wnoszę i wywodzę jak na wstępie.

Załącznik:

2 odpisy pisma ¹ Rzeczpospolita Polska jest członkiem Unii Europejskiej. Wspólnota państw europejskich stanowi porządek prawno-międzynarodowy, na rzecz którego państwa członkowskie **ograniczyły w określonym zakresie swoje suwerenne prawa** (Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 marca 1963, w sprawie **Van Gend en Loos** o sygn. akt 26/621). Stosowanie prawa wynikającego z Traktatu **nie może być wyłączone przez przepisy krajowe**. Naruszałoby to wspólnotowy charakter tego prawa i podważałoby podstawy prawne funkcjonowania Wspólnoty (Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 15 lipca 1964 r., w sprawie **Costa** przeciwko ENEL³, o sygn. akt 6/642). **Sąd krajowy**, który stosuje prawo wspólnotowe, **ma obowiązek zapewnić pełną jego skuteczność**, a gdy jest to konieczne – odmówić zastosowania przepisów krajowych niezgodnych z prawem wspólnotowym nawet wówczas, gdy zostały przyjęte później niż akt prawa wspólnotowego (Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 9 marca 1978 r., w sprawie **Simmenthal** 106/776). Jeżeli więc obowiązujące w Polsce przepisy prawa są sprzeczne z prawem wspólnotowym lub nie regulują w ogóle materii, która uregulowana została tym prawem, **zastosowanie znajduje prawo wspólnotowe**.

² Dyrektywy co do zasady nie stanowią bezpośrednio praw i obowiązków. Bezpośredni skutek wywołany jest wyjątkowo – gdy dyrektywa pomimo upływu terminu nie została implementowana. Wówczas można powoływać się na nią przed krajowymi urzędami i sądami – tak Trybunał w orzeczeniu **Becker**, OTS 8/81, 1982, 53 nr brzegowy 21 i n. wskazując, że Państwo Członkowskie nie może wyciągać korzyści z własnej bezprawności.

³ art. 10 a: Państwa Członkowskie zapewniają, że zgodnie z odnośnym krajowym systemem prawnym, członkowie zainteresowanej społeczności:

a) mający wystarczający interes lub ewentualnie,

b) podnoszący wadliwość prawa, gdy administracyjne procedury prawne Państwa Członkowskiego wymagają tego jako warunku koniecznego,

mają dostęp do procedury odwoławczej przed sądem lub innym niezależnym i bezstronnym organem ustanowionym przez prawo, by zakwestionować materialną i proceduralną legalność decyzji, aktów lub zaniechań, z zastrzeżeniem przepisów niniejszej dyrektywy dotyczących udziału społeczeństwa. Państwa Członkowskie ustalają, na jakim etapie mogą być kwestionowane decyzje, akty lub zaniechania.

Państwa Członkowskie ustalają co stanowi wystarczający interes lub wadliwość prawa, zgodnie z celem udzielenia zainteresowanej społeczności szerokiego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. W tym celu interes wszelkich organizacji pozarządowych spełniających wymogi określone w art. 1 ust. 2 uważa się za wystarczający do celów lit. a) niniejszego artykułu. Takie organizacje uważa się również za mające prawa dotknięte wadliwością do celów lit. b) niniejszego artykułu.

Przepisy niniejszego artykułu nie wykluczają możliwości wstępnej procedury odwoławczej przed organem administracyjnym oraz nie mają wpływu na wymóg wyczerpania administracyjnych procedur odwoławczych przed zwróceniem się do sądowych procedur odwoławczych, gdzie taki wymóg istnieje na mocy prawa krajowego.

Każda taka procedura jest uczciwa, sprawiedliwa, przeprowadzana bez zbędnej zwłoki i niezbyt droga. W celu dalszej skuteczności przepisów niniejszego artykułu Państwa Członkowskie zapewniają, że praktyczne informacje dotyczące dostępu do administracyjnych i sądowych procedur odwoławczych są podawane do wiadomości społeczeństwa.

⁴ art. 1 ust 1. Niniejsza dyrektywa stosuje się do oceny skutków środowiskowych wywieranych przez przedsięwzięcia publiczne i prywatne, które mogą znacząco oddziaływać na środowisko.

2. (1) Do celów niniejszej dyrektywy:

"przedsięwzięcie" oznacza:

– wykonanie prac budowlanych lub innych instalacji lub systemów,

– inne interwencje w otoczeniu naturalnym i krajobrazie, włącznie z wydobywaniem zasobów

mineralnych;

"społeczeństwo" oznacza jedną lub więcej osób fizycznych lub prawnych oraz, zgodnie z krajowym ustawodawstwem lub praktyką, ich stowarzyszenia, organizacje lub grupy;

"wykonawca" oznacza:

ubiegającego się o zezwolenie na prywatne przedsięwzięcie lub władzę publiczną, która inicjuje przedsięwzięcie;

"zainteresowana społeczność" oznacza społeczeństwo, które jest lub może być dotknięte skutkami lub ma interes w procedurach podejmowania decyzji dotyczących środowiska wymienionych w art. 2 ust. 2; do celów niniejszej definicji, organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony środowiska i spełniające wymagania przewidziane w prawie krajowym uważa się za mające interes w tym zakresie;

"zezwolenie na inwestycję":

decyzję właściwej władzy lub władz, na podstawie której wykonawca otrzymuje prawo do wykonania przedsięwzięcia.

3. Właściwą władzą lub władzami jest lub są te wyznaczone przez Państwa Członkowskie, które są odpowiedzialne za wykonywanie obowiązków wynikających z niniejszej dyrektywy.

4. (2) Państwa Członkowskie mogą zdecydować, na podstawie kolejnych spraw, jeżeli tak przewidziano na mocy prawa krajowego, o niezastosowaniu niniejszej dyrektywy do przedsięwzięć służących celom obrony narodowej, jeżeli uważają, że takie zastosowanie miałyby niekorzystny wpływ na te cele.

5. Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do przedsięwzięć, których szczegółowe rozwiązania zostały przyjęte przez szczególny akt ustawodawstwa krajowego, ponieważ cele tej dyrektywy, łącznie z dostarczeniem informacji, są osiągnięte w procesie ustawodawczym.

⁵ art. 2 pkt 13: społeczeństwo oznacza jedną lub więcej osób fizycznych lub prawnych oraz, zgodnie z krajowym ustawodawstwem lub praktyką, ich stowarzyszenia organizacje lub grupy,

⁶ art. 2 pkt 14: zainteresowana społeczność oznacza społeczeństwo, które jest lub może być dotknięte skutkami lub ma interes w procedurach podejmowania decyzji dotyczących środowiska; do celów niniejszej definicji, organizacje pozarządowe, działające na rzecz ochrony środowiska i spełniające wymagania przewidziane w prawie krajowym uważa się za mające interes w tym zakresie

⁷ art. 15 ust 1: Państwa Członkowskie zapewniają, że zainteresowana społeczność ma wczesne i skuteczne możliwości udziału w procedurze dotyczącej:

- wydawania pozwolenia na nowe instalacje,
- wydawania pozwolenia na jakąkolwiek istotną zmianę w działaniu instalacji,
- aktualizowania pozwolenia lub warunków pozwolenia dotyczącego instalacji,

⁸ art. 15 a: Państwa Członkowskie zapewniają, że zgodnie z odnośnym krajowym systemem prawnym, członkowie zainteresowanej społeczności:

a) mający wystarczający interes lub ewentualnie,

b) podnoszący wadliwość prawa, gdy administracyjne procedury prawne

Państwa Członkowskiego wymagają tego jako warunku koniecznego; mają dostęp do procedury odwoławczej przed sądem lub innego niezależnego i bezstronnego organu ustanowionego przez prawo kwestionować materialną i proceduralną legalność decyzji, aktów lub zaniechań, z zastrzeżeniem przepisów niniejszej dyrektywy dotyczących udziału społeczeństwa.

Państwa Członkowskie ustalają, na jakim etapie mogą być kwestionowane decyzje, akty lub zaniechania. Państwa Członkowskie ustalają co stanowi wystarczający interes lub wadliwość prawa, zgodnie z celem udzielenia zainteresowanej społeczności szerokiego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. W tym celu interes wszelkich organizacji pozarządowych spełniających wymogi określone w art. 2 ust. 14 uważa się za wystarczający do celów lit. a) niniejszego artykułu. Takie organizacje uważa się również za mające prawa dotknięte wadliwością do celów lit. b) niniejszego artykułu. Przepisy niniejszego artykułu nie wykluczają możliwości wstępnej procedury odwoławczej przed organem administracyjnym oraz nie mają wpływu na wymóg wyczerpania administracyjnych procedur odwoławczych przed zwróceniem się do sądowych procedur odwoławczych, gdzie taki wymóg istnieje na mocy prawa krajowego. Każda taka procedura jest uczciwa, sprawiedliwa, przeprowadzana bez zbędnej zwłoki i niezbyt droga. W celu dalszej skuteczności przepisów niniejszego artykułu Państwa Członkowskie zapewniają, że praktyczne informacje dotyczące dostępu do administracyjnych i sądowych procedur odwoławczych są podawane do wiadomości społeczeństwa

⁹ Z mocy Konstytucji **umowa międzynarodowa** ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie **ma pierwszeństwo przed ustawą**, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 Konstytucji RP).

¹⁰ art. 10a

¹¹ art. 1

¹² art. 2 pkt. 13 w zw. z art. 2 pkt 14.

¹³ art. 15

¹⁴ art. 15a

¹⁵ Dz.U.03.78.706

¹⁶ **Wspólnota jest sygnatariuszem Konwencji**. W konsekwencji, **prawo wspólnotowe powinno być właściwie dopasowane do tej Konwencji**. Wprowadzenie przez UE nowelizacji szeregu aktów normatywnych, w tym cytowanych w niniejszym piśmie dyrektyw, było bezpośrednio związane z ratyfikacją Konwencji przez Wspólnotę.

¹⁷ Preambuła Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska.

¹⁸ Art. 9 Konwencji:

„Każda ze Stron zapewni (...) że członkowie zainteresowanej społeczności:

a) mający wystarczający interes lub, alternatywnie,

b) powołujący się na naruszenie uprawnień (...)

mają dostęp do procedury odwoławczej przed sądem lub innym niezależnym i bezstronnym organem powołanym z mocy ustawy, dla kwestionowania legalności z przyczyn merytorycznych lub formalnych każdej decyzji.”

¹⁹ Art. 2 ust. 4 i 5 Konwencji.

Mając powyższe na uwadze wnosimy jak na wstępie. Z uwagi na liczne uchybienia prawne i merytoryczne chcemy złożyć wniosek o wstrzymanie wykonalności decyzji 607/OŚ/2009 z dnia 16 czerwca 2009r., znak: OS-IV-MSK-76242-19647-08 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy. Wg naszej oceny jest to jedyna prawna możliwość na dalsze powodzenie zamierzenia inwestycyjnego, gdyż nasze **ewentualne zażalenie przed Komisją Europejską na etapie procedury aplikacyjnej o środki z Funduszu Spójności** całkowicie zablokują możliwość dofinansowania unijnego dla projektu, co spowoduje negatywny wpływ dla środowiska.

Z poważaniem

Tomasz Wollny
STE-Silesia.org
Zarząd

Przemysław Wolny
STE-Silesia.org
Zarząd